

Клочко, А.М. Досвід зарубіжних країн у сфері боротьби зі злочинністю [Текст] / А.М. Клочко // Європейські перспективи. – Київ, 2012. – № 3. – Ч.2. – С. 132-135.

УДК 343.8/343.9

А.М.Клочко

*Кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
АППФЕБ юридичного факультету
Сумського державного університету*

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У СФЕРІ БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо запобігання вчиненню злочинів, акцентується увага на найбільш ефективних зарубіжних розробках по підвищенню безпеки громадян.

Ключові слова: співробітництво, профілактика, обмін досвідом, протидія злочинності.

Проанализирован опыт иностранных государств относительно предупреждения совершения преступлений, акцентируется внимание на наиболее эффективных зарубежных разработках по повышению безопасности граждан.

Ключевые слова: сотрудничество, профилактика, обмен опытом, противодействие преступности.

An experience of the foreign states in sphere of prevention crimes is analyzed; an attention is focused upon the most effective foreign developments to raise the level of citizen's safety.

Key words: collaboration, prophylaxis, exchange by experience, counteraction of criminality.

Аналіз міжнародного досвіду боротьби зі злочинністю свідчить, що за сучасних умов злочинні прояви створюють реальну загрозу демократичному розвитку та національній безпеці більшості країн світу. Кримінальні елементи, маючи тісні міжрегіональні та міжнародні зв'язки, все частіше

спрямовують свої зусилля на встановлення контролю над найбільш прибутковими сферами економічних відносин.

Відсутність єдиної національної концепції протидії злочинам, неузгодженість загальнодержавних, регіональних, галузевих державних цільових програм соціальної профілактики за відповідними напрямками не сприяє запобіганню злочинності в країні. Таке становище не відповідає проголошеним конституційним положенням про соціальну, демократичну та правову державу, оскільки ситуація, що склалася, не враховує реалій сучасності, адже боротьба зі злочинністю давно перетворилася на глобальну світову проблему, яка набула не лише національного, а й міжнародного, транснаціонального характеру [1, с. 7].

Актуальність дослідження в цій сфері обумовлена тим, що протягом останнього десятиріччя в усьому світі спостерігається тенденція до зростання рівня злочинності, та, одночасно, брак заходів соціально-правового контролю від зростаючої криміналізації суспільних відносин.

В Україні відсутня схвалена на державному рівні концепція боротьби зі злочинністю, що обумовлено багатьма економічними, соціальними, політичними, правовими й іншими особливостями та протиріччями розвитку ринкових відносин в країні: не завершено створення системи кримінальної юстиції; триває реформування правоохоронних органів; продовжується розбудова національного законодавства; впроваджуються державні інституції, які повинні відповідати кращим європейським і світовим стандартам у цій сфері суспільних відносин [2, с. 24-29].

В нашій державі, як і в інших країнах близького зарубіжжя, зруйновано створену за радянських часів систему профілактики, яка, не зважаючи на певні вади, була порівняно дієвою, демонструючи приклади взаємодії між правоохоронними органами і населенням.

В цілому у світі насильницька злочинність зростає на 9 % щороку. Відповідно до офіційної статистики, в першій половині 1990-х рр. у значній частині держав Європи, а також Японії, відбувалося зростання основних

показників злочинності. Найбільш високі показники за кількістю найбільш небезпечних злочинів на рубежі 1990-х рр. відзначалися у США, Канаді й Австралії. У 1988 р. жертвами принаймні одного злочину стало 28,8 % громадян США, 28,1 % – Канади. У Європі найвищий показник цієї категорії зареєстровано у Нідерландах – 26,8 %, Іспанії – 21,9 %, ФРН – 21,9 %. Початок 1990-х рр. не приніс позитивних змін у динаміку й тенденції злочинності практично в усіх країнах світу. Все більш витонченою стає діяльність організованих злочинних угруповань та збільшується питома вага насильницьких злочинів. У більшості країн Західної Європи спостерігалось різке зростання злочинності у період з 1987 по 1994 р., приріст якої у середньому щороку становив 4,4 % [3, с. 9].

Така ситуація склалася попри значну систему міжнародних організацій та установ протидії злочинності, серед яких: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Секретаріат (сектор) з попередження злочинності й кримінального правосуддя, Економічна й Соціальна Рада, Міжнародний Суд, Комісія з попередження злочинності й кримінального правосуддя (створена в 1991 р. на базі Комітету з попередження злочинності й боротьби з нею), регіональні дослідницькі інститути й центри ООН тощо. Внесок у протидію злочинності здійснюють і міжнародні неурядові організації: Міжнародна асоціація кримінального права; Міжнародна кримінологічна асоціація та ін. Особливе місце відведено Міжнародній організації кримінальної поліції (Інтерпол). Боротьбі зі злочинністю на регіональному рівні сприяє Рада Європи (Парламентська Асамблея, Комітет Міністрів, Європейський комітет із правового співробітництва, Європейський комітет з проблем злочинності), Центральне агентство кримінальної поліції – Європол.

Регіональне співробітництво у боротьбі зі злочинністю здійснюється у рамках СНД як на міждержавному (Міжпарламентська асамблея, Рада голів держав, Рада голів урядів), так і на міжвідомчому рівні правоохоронних органів (прокуратура, органи внутрішніх справ, органи безпеки, податкова поліція). Однак, центральне місце у боротьбі зі злочинністю посідають

органи міліції/поліції країн світу. Узагальнення досвіду співробітництва фахівців-кримінологів і працівників вищеперелічених правоохоронних органів, дозволяє визначити найбільш ефективні його форми, а саме:

планування спільних програм боротьби з найбільш небезпечними видами злочинів; взаємні консультації щодо вироблення стратегії запобігання злочинності; розробка поточних і довгострокових програм запобігання злочинам; обмін досвідом в організації профілактики.

Аналіз показує, що найбільш досяжними формами обміну таким досвідом є: обмін інформацією про способи вчинення, приховування й виявлення злочинів; спеціальною літературою; делегаціями практичних

працівників і науковців; результатами наукових досліджень і т.п. Обміну досвідом сприяють: спільна підготовка збірників наукових праць, наукової та навчальної літератури; спільна підготовка інформації, пропозицій, проектів законодавчих актів; розширення міжнародної спеціалізації й кооперування при розробці заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють злочинам; спільне проведення наукових досліджень і впровадження їх у практику; координація поточних і перспективних планів боротьби зі злочинністю.

У зв'язку з тим, що протидії злочинності у розвинутих країнах світу надається важливе значення, виникає необхідність впровадження їх позитивного досвіду і в Україні. Так, для США характерно позитивні напрацювання боротьби зі злочинністю в загальнонаціональному плануванні, а для Японії – на місцевому рівні. Зокрема, у 1970 р. Конгрес США прийняв Закон про контроль за організованою злочинністю, який передбачає низку законодавчих і профілактичних заходів щодо запобігання злочинам, що підлягають федеральній юрисдикції. У США також розширюється залучення громадян у профілактичну роботу, де існує інститут добровільних помічників поліції.

Низька криміналізація японського суспільства пояснюється активною підтримкою поліції у запобіганні злочинам, високою дисципліною

суспільства. Система профілактики в Японії зорієнтована на місцеві програми запобігання злочинам, містить як заходи кримінологічного вивчення стану злочинності, так і конкретні заходи запобігання злочинам. Функції ранньої профілактики здійснюють спеціальні органи реабілітаційної допомоги, в яких працюють добровільні та штатні співробітники. Активно використовуються муніципальні програми, в яких бере участь населення районів. В Японії також діє асоціація профілактики злочинів – громадсько-державна організація, що функціонує на різних рівнях при кожному відділенні поліції, а її нижчими ланками є пункти запобігання злочинам, які працюють у контакті з квартальними комітетами самоврядування. Запобіганням злочинам неповнолітніх займається асоціація та її структурні підрозділи у всіх префектурах.

У Франції у 1983 р. створено Національну раду із запобігання злочинам, до якої увійшли члени парламенту, мери міст, міністри, експерти, представники бізнесових структур. Головою Національної ради із запобігання злочинам є прем'єр-міністр країни. Рада вирішує такі завдання: фінансує програми запобігання злочинам; інформує громадськість про стан справ зі злочинністю; розробляє національну політику у сфері боротьби зі злочинністю, стимулює державні антикримінальні ініціативи, координує взаємодію між місцевими органами влади, громадськими організаціями і приватним сектором.

У Великій Британії з 1966 р. працює Постійна конференція з профілактики злочинів, до якої входять представники Конфедерації британських промисловців, Торговельної палати, профспілок і Асоціації старших офіцерів поліції. У складі цієї організації діють робочі групи, які спеціалізуються на запобіганні грабежам та розбійним нападам.

Значним досягненням системи профілактики злочинів розвинутих іноземних країн слід визнати її ґрунтовне правове забезпечення. Урядові програми містять визначення напрямів соціологічних досліджень, розробку їхніх методик, підготовку персоналу, фінансування, організацію і реалізацію

превентивних заходів з акцентом на ранню профілактику.

Програми часто передбачають систему заходів спеціально-кримінологічної превенції, які належать до сфери кримінального, процесуального і пенітенціарного права. Характерною рисою у боротьбі зі злочинністю у США в останні десятиліття є прагнення до централізованого планування і координації даної сфери діяльності, створення для цього спеціальних органів і наділення їх досить широкими повноваженнями [4; 132].

У багатьох країнах світу створено аналогічні органи, які систематично аналізують стан справ у сфері запобігання злочинності й дають належні рекомендації урядовим структурам для прийняття відповідних рішень. Наприклад, в Австрії існує консультативна служба із запобігання злочинності, що має 143 регіональних бюро; у Бельгії – Вища профілактична рада; у Данії – Вища рада профілактики, до якої входить 46 організацій; у США в рамках Національної ради створено профілактичні служби, що поєднують понад 100 громадських і державних організацій.

Слід погодитись із пропозицією про створення в Україні спеціального державного органу, основними завданнями якого повинні бути: визначення основних напрямків державної політики у сфері запобігання злочинності; проведення загальнонаціональних досліджень щодо рівня латентної злочинності; аналіз проявів міжнародної та транснаціональної злочинності; координація діяльності державних структур та правоохоронних органів з питань реалізації заходів запобігання злочинності; узагальнення практики протидії злочинності; організація міжнародного співробітництва щодо запобігання злочинності; тощо.

З огляду на прорахунки минулих років цей орган доцільно наділити відповідним організаційно-владним статусом і правом видавати обов'язкові для виконання рішення, розпоряджатися матеріально-технічними й фінансовими ресурсами з метою забезпечення єдності кримінологічної політики у масштабах держави [5].

Проте за відсутності подібних державних структур запобіганню

злочинності в Україні певною мірою має сприяти вивчення превентивної діяльності правоохоронних структур інших країн світу і запозичення їх позитивного досвіду. Можна з упевненістю сказати, що це є нагальною потребою для України, яка прагне стати повноправним членом Європейського Союзу.

Література:

1. Вербенський М. Г. Транснаціональна злочинність : Монографія / М. Г. Вербенський. – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2009. – 356 с.
2. Куц В. Н. Роль кодификации уголовного законодательства Украины в сближении европейских законодательных систем / В. Н. Куц // Вісник Національного у-ту внутр. справ. – Х. – 2000. – вип. 12. Ч. 2. – С. 24-29.
3. Князев В. В. Преступность за рубежом (1990-2002 гг.) : Пособие / Князев В. В., Верещагин В. А., Жмыхов А. А. ; Под общей ред. канд. юрид. наук Н. И. Сазоновой. – М. : ВНИИ МВД России, 2004. – 102 с.
4. Воронин Ю. А. Система борьбы с преступностью в США / Ю. А. Воронин. – Свердловск : Изд-во Уральского университета, 1990. – 100 с.
5. Кальман А. Что противопоставить преступности? / А. Кальман // Зеркало недели. – № 8. – 7 марта 2009.